

УДК: 338.439.5:635.21

СУЧАСНИЙ СТАН І ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ РИНКУ КАРТОПЛІ В УКРАЇНІ

Майн В.В. – аспірант, Херсонський ДАУ

Постанова проблеми. Сьогодні ринок картоплі в країні динамічно розвивається, що позитивно впливає на підвищення рівня забезпечення населення продуктами харчування та продовольчу безпеку. При цьому, виробництво картоплі в аграрному секторі України займає одне з провідних місць, що обумовлено наявністю сприятливих ґрунтово-кліматичних та соціально-економічних умов. Галузь картоплярства в Україні знаходиться на дуже низькому рівні порівняно з розвинутими країнами, це зумовлено низьким рівнем науково-технічного прогресу в галузі, відсутність якісного насінневого матеріалу, неконтрольованістю і непрогнозованістю ринку картоплі. Тому сучасні дослідження стану і проблем формування вітчизняного ринку картоплі є актуальний як для економічної науки, так і для практичної діяльності суб'єктів ринку.

Стан вивчення проблеми. Питанням оцінки сучасного стану визначення проблем формування ринку картоплі присвячені праці таких вітчизняних вчених, як Ю.Білан, Н.Буняк, В.Лавров, Л.Мех, В.Сторожук, В.Положенець, Т.Приймачук та багатьох інших. Разом з тим, слід відзначити, що з огляду на важливість та багатогранність цієї проблеми питання подальшого дослідження залишається актуальним.

Метою роботи є здійснення оцінки сучасного стану формування ринку картоплі в Україні з метою підвищення ефективності його розвитку.

Результати дослідження. Сьогодні Україна займає п'яте місце в світі з вирощування картоплі та виробляє 6% його світового виробництва. Обсяги вирощування картоплі в країні стабільні протягом кількох останніх років і коливаються в межах 18-20 млн т, при цьому втрати при збиранні та зберіганні складають близько 15-20%. У валовому виробництві сільськогосподарських культур вирощуванню картоплі належить важлива роль, оскільки близько 21% загальної структури припадає саме на дану культуру (табл. 1). Зазначимо, що в Україні, яка завжди мала репутацію аграрної держави, у 2011 р. зібрано було 24247,7 тис. т картоплі, що на 5542,9 тис. т більше, ніж у 2010 р., і на 4581,6 тис. т ніж у 2009 р., тому можна говорити про стрімке нарощення обсягів даної продукції. У цілому, виробництво картоплі займає друге місце у загальній структурі сільськогосподарських культур після зернових і зернобобових, частка яких коливається від 50,9 % у 2009 р. до 48 % у 2011 р.

Зазначимо, що рівень рентабельності картоплі значно змінювався протягом 2000-2010 рр. (рис. 1). Найбільш критичним для галузі періодом був 2004 р., оскільки рівень рентабельності становив -0,7% , а найбільш вдалим 2006 р. – 56,2% та 2010 р. – 62,1 %. При порівнянні даного показника із середнім по продукції сільського господарства відзначимо, що практично протягом усього аналізованого періоду прослідковується значне перевищення саме рівня рен-

табельності картоплярства. Виняток становить 2001 р. (рентабельність виробництва картоплі менша на 6,9 % ніж середня рентабельність продукції сільськогосподарства), 2008 р. (відповідно 7,9% проти 13,4 %) та 2009 р. (відповідно 12,9% проти 13,8 %).

Таблиця 1 - Виробництво та структура основних сільськогосподарських культур у 2009-2011 рр. *

Сільськогосподарська культура	Рік					
	2009		2010		2011	
	тис. т	%	тис. т	%	тис. т	%
Зернові та зернобобові	46028,3	51,0	39270,9	45,3	56746,8	48,0
Цукрові буряки фабричні	10067,5	11,1	13749,2	15,9	18740,5	15,9
Насіння соняшнику	6364,0	7,0	6771,5	7,8	8670,5	7,3
Картопля	19666,1	21,7	18704,8	21,6	24247,7	20,5
Овочі відкритого та закритого ґрунту	8341,0	9,2	8122,4	9,4	9832,9	8,3
Разом	90466,9	100	86618,8	100,0	118238,4	100,0

* За даними Державної служби статистики України [1].

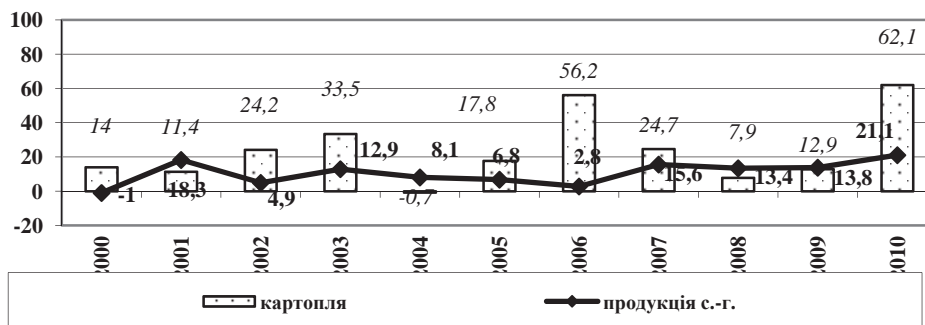

Рисунок 1. Рентабельність виробництва продукції сільськогосподарства, % *

* За даними Державної служби статистики України [1].

Аналізуючи урожайність картоплі, відзначимо, що в середньому зміна її розміру має позитивні тенденції, виняток становить 2010 р., у якому значення показника знизилось на 7 ц/га від попереднього року, але у 2011 р. урожайність зросла на 36 ц/га і становить 168 ц/га (рис.2).

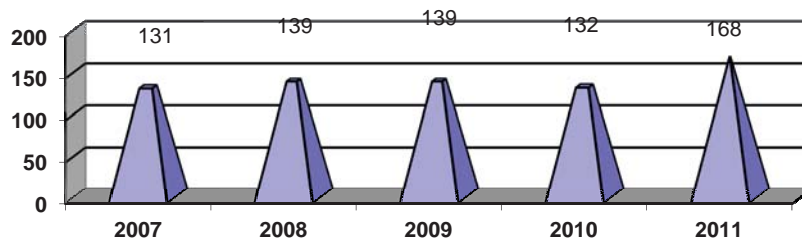

Рисунок 2. Урожайність картоплі у 2007-2011 рр., ц/га *

* За даними Державної служби статистики України [1].

Важливим показником формуванням ринку картоплі є середня ціна реалізації, яка мала найвище значення у 2010 р. – 2131 грн за 1т, а найменше у січні-квітні 2012 р. – 1003 грн (рис. 3). Постійні зміни цінової політики мають негативний вплив на розвиток галузі та формування кон'юнктури ринку, оскільки є непривабливими для виробників і відштовхують потенційних інвесторів. Тому необхідно з боку держави контролювати цінові коливання важливого для населення сегменту ринку.

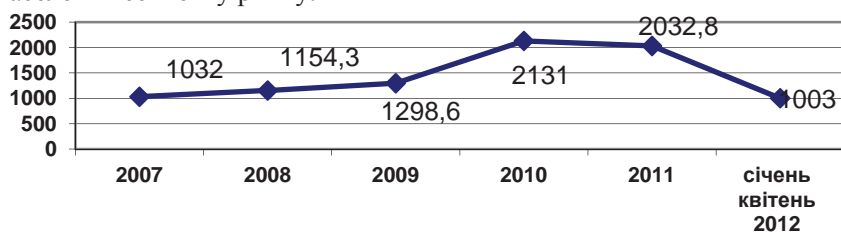

Рисунок 3. Середня ціна реалізації картоплі, грн за 1т *
* За даними Державної служби статистики України [1].

Наведені показники виробництва картоплі в Україні (табл.2) свідчать про те, що сільськогосподарські підприємства в останні роки значно збільшують площі посівів, а саме на 11,8% тис. га. Спостерігається збільшення валового збору картоплі з 275 тис. тонн в 2006 році до 482 тис. тонн у 2010 році. На відміну від сільськогосподарських підприємств, у господарствах населення відбувається прямо протилежна ситуація. Посівні площі під картоплю зменшуються за останні роки на 61,5 тис. га, що привело до скорочення валових зборів на 949,8 тис. тонн. Якщо в розвинутих країнах картоплярством займаються професійні господарства, які свої поля обробляють належними хімікатами і засобами захисту рослин, добре готують ґрунти під висадку, то в нашій державі особисті господарства в таких можливостях обмежені через диспаритет цін, відсутність коштів для придбання високопродуктивного насіння, засобів хімічного захисту та новітньої техніки, а також рівень кваліфікації працівників.

Таблиця 2 - Основні показники виробництва картоплі в Україні *

Рік	Усі категорії господарств			С.-г. підприємства			Господарства населення		
	зібрана площа, тис. га	валовий збір, тис. т	урожайність, ц/га	зібрана площа, тис. га	валовий збір, тис. т	урожайність, ц/га	зібрана площа, тис. га	валовий збір, тис. т	урожайність, ц/га
2006	1462,5	19467,1	133,2	16,4	275	167,8	1445,1	19192,1	132,8
2007	1453,3	19102	131,4	21,6	388,5	179,4	1431,7	18713,5	130,7
2008	1408,9	19545,4	138,7	23,3	436,8	187,1	1385,6	19108,6	137,9
2009	1387,6	19260,9	139	19,5	388,7	201	1368,1	18872,2	138,0
2010	1411,9	18704,8	132,5	28,2	482,5	171	1383,6	18222,3	131,7
Темп зр. 2010р до 2006р у %	96	96	99	171	175	101	95	94	99

* За даними Державної служби статистики України [1].

Ураховуючи, що ринок картоплі має регіональний характер, доцільно дослідити основні зміни структури валового виробництва картоплі за окремими регіонами. Картоплю в Україні вирощують в усіх областях, але найвищої врожайності вдається досягти на низинних ділянках Полісся на півночі та заході країни Житомирська 197 ц/га, Хмельницька 161 ц/га і Київська 159 ц/га. Виявили, що лідерами виробництва картоплі в 2010 році є Вінницька (15802,2 тис. т), Київська (14963,1 тис. т) та Львівська (12587,9 тис. т) області. Помітним є той факт, що Чернігівська область в 1991 році була основним товаровиробником картоплі, але втратила свої ключові позиції і у 2010 році збирила 11780,1 тис. т. Найменший урожай картоплі отримали Черкаська (7604,2 тис. т), Івано-Франківська (7655,7 тис. т) і Полтавська (8188,1 тис. т) області [4].

Протягом останніх 15 років спостерігаються зміни регіональної структури валового збору картоплі, які зумовлені зміною структури споживчого попиту. Так, нині населення споживає 6,1 млн. т картоплі, близько 5 млн. т витрачається на насіння і 4 млн. т — на кормові цілі. Рівень споживання картоплі на душу населення у 2010 році є дуже високим і становить 131 кг при нормі 123 кг, але в регіонах дані значно відрізняються. За даними Держкомстату України, високе споживання картоплі на одного мешканця в рік спостерігалось в Сумській області (понад 191 кг). Картопля також є важливою частиною щоденної дієти в Івано-Франківській, Рівненській, Вінницькій, Хмельницькій і Тернопільській областях. Менше за інших споживають картоплі мешканці Запорізької, Миколаївської, Дніпропетровської областей та Автономної республіки Крим — від 91 до 96 кг картоплі [2].

Як свідчать наведені дані в табл. 3, у 2010 р. реалізовано 78,6% картоплі через різні комерційні структури, підприємства і на експорт у зарубіжні країни, що на 6,3 %, більше ніж у 2007 році. Питому вагу в структурі реалізації картоплі складають ринки і власні магазини — 12,6 % в 2010 році, що на 0,3 % менше, ніж у 2007 році. Питома вага реалізації картоплі переробними підприємствами за аналізований період зменшилась на 5,1 %, але проти минулого року спостерігається незначне зростання — на 0,5 %.

Таблиця 3 - Структура реалізації картоплі сільськогосподарськими підприємствами *

Канали реалізації	Рік								Відхилення (+,-) в 2010 р. у % до	
	2007		2008		2009		2010		2007р.	2009р.
	тис. т	%	тис. т	%	тис. т	%	тис. т	%		
Продано – всього	175,2	100	257	100	306,2	100	290,6	100	–	–
У тому числі:										
Переробні підприємства	22	12,5	28	10,9	21,2	6,9	21,5	7,4	-5,1	+0,5
Населенню в рахунок зарплати праці	3,5	2	4,8	1,9	3,4	1,1	3,7	1,3	-0,8	+0,2
паєвікам в рахунок орендної плати за землю і майна паїв	0,6	0,3	1,1	0,4	0,5	0,2	0,3	0,1	-0,2	-0,1
на ринку, через власні магазини, намети	22,5	12,9	39,3	15,3	37,8	12,3	36,8	12,6	-0,3	+0,3
інші канали реалізації	126,6	72,3	183,8	71,5	243,3	79,5	228,3	78,6	+6,3	-0,9

* За даними Державної служби статистики України [1].

Така ситуація виникла тому, що частина потужних колись напрямів переробки картоплі припинила своє існування і починають створювати нові переробні підприємства з іноземними інвестиціями, що орієнтовані на випуск нової продукції – замороженої картоплі фрі та чіпсів. Тому важливим напрямом подальшого розвитку є зміна структури в частині збільшення питомої ваги високоякісних сортів і поглиблення промислової переробки картоплі. При цьому загальний обсяг переробки картоплі в Україні становить 7,4 % валового збору, а в розвинутих країнах світу 30-40 % [6].

На сьогоднішній день подолання проблеми формування ринку картоплі в Україні є питанням загальнодержавного значення, тому що у продовольчому балансі країни продукція картоплярства займає друге місце. Серед найголовніших проблем слід відзначити:

- зруйнована система вітчизняного насінництва, відновлення якої дасть змогу знизити вартість кінцевої продукції і тим самим підвищити цінову конкурентоспроможність виробленої продукції на світовому продовольчому ринку;
- низька врожайність картоплі, оскільки даний показник в Україні в 3–4 рази нижчий, ніж у розвинутих країнах Європи;
- постійне коливання рівня рентабельності галузі, що є непривабливим для потенційних інвесторів галузі;
- відсутність стимулів для дрібних товаровиробників збільшувати масштаби вирощування за рахунок державних дотацій, оскільки більше 90% валового збору картоплі припадає на особисті господарства населення;
- нестабільність цінової політики, яка негативно впливає на зовнішніх інвесторів і привабливість галузі для підприємців та інше.

Збільшення масштабів міжнародної торгівлі та вихід на зовнішні ринки в сучасних ринкових умовах функціонування сільськогосподарських підприємств є вагомим стимулом їх розвитку, від яких залежить конкурентоспроможність продовольчого сектора та експортний потенціал України. Орієнтуючись на зазначені моменти, необхідним є налагодження виробництва конкурентоспроможної продукції за сортовими характеристиками, якістю й ціною, що дозволить продукції українського виробництва ефективно конкурувати з іноземними сортами не тільки на внутрішньому, а і на зовнішньому ринках.

Висновки. Таким чином, аналіз сучасного стану ринку картоплі в Україні виявив головні проблеми його формування, які потребують начального вирішення, а саме: низький рівень спеціалізованого виробництва у картоплярстві; незадовільний стан матеріально-технічної забезпеченості галузі; нераціональне розміщення посадок картоплі по природно-кліматичних зонах; відсутність сучасної налагодженої системи зберігання та збуту вирощеної продукції тощо. Вищезазначені проблеми негативно впливають як на ефективність виробництва картоплі, так і на формування ринку картоплі в цілому. Сьогодні Україна має високий потенціал вирощування та збуту картоплі, але не може конкурувати з більш якісною імпоротною продукцією, проте має значний потенціал для подальшого розвитку, підвищення економічної ефективності виробництва картоплі, розширення експортних можливостей і завоювання зовнішнього ринку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Державна служба статистики України// [Електронний ресурс] –режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
2. Овощеводство. Рынок овощей «борщового набора» // [Електронний ресурс] – режим доступу: <http://ovoschevodstvo.com>.
3. The FAOSTAT Data base // [Електронний ресурс]–режим доступу: <http://www.apps.fao.org>
4. Аграрний сектор України// [Електронний ресурс] –режим доступу: <http://agroua.net>.
5. Ходаківський Є.І. Виробництво та споживання картоплі / Є.І.Ходаківський, В.М.Положенець, Д.В.Чуб // Економіка АПК.– 2006. – №7.–С.109–111.
6. Лавров Р.В. Сучасний стан і проблеми формування ринку картоплі в Україні / Р.В. Лавров // Актуальні проблеми економіки.–2007–№6(72).–С.12–21.
7. Рудик Н. І. Особливості формування і функціонування ринку картоплі / Н. І. Рудик // Економіка: проблеми теорії та практики : зб. наук. праць. – Дніпропетровськ, 2005. – №203 – С. 162–168.

УДК 631.164.23

**НАПРЯМИ ЗРОСТАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ
АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ***Петіна Л. В. - к.е.н., доцент, Херсонський ДАУ*

Постановка проблеми. Сільське господарство відноситься до провідних галузей господарського комплексу країни, розвиток якого залежить від державної підтримки та внутрішніх і зовнішніх джерел інвестування. Маючи значні запаси родючих ґрунтів, зрошувані угіддя та розвинену наукову базу, аграрний сектор регіону, знаходячись у глибокій кризі, потерпає від нестачі фінансових ресурсів. Таке явище не сприяє оновленню застарілої матеріально-технічної бази, впровадженню сучасних технологій у виробництво. Для виходу з кризи необхідна не тільки державна підтримка, а й вирішення проблем залучення інвестицій з нових, мало вивчених джерел.

Стан вивчення проблеми. Покращення інвестиційної привабливості сільського господарства та збільшення, на цій основі, обсягів інвестування у виробництво є основною проблемою, від вирішення якої залежить подальший розвиток аграрної галузі. Ця тема висвітлювалася у працях таких відомих вчених, як Б.В.Губський, М.В.Зубець, М.І.Кісіль, П.Т.Саблук, В.П.Ситник, І.Л.Сазонець та ін.. Але що стосується окремих регіонів України, які за розвитком сільського господарства відрізняються між собою, то ця проблема є недостатньо вивченою і потребує додаткових досліджень.

Метою статті є дослідження можливостей додаткового залучення інвестицій у сільське господарство Херсонської області.